

บทที่ 3

มาตรการริบทรัพย์สินตามระบบกฎหมายต่างประเทศ

มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งมีพื้นฐานจากการกล่าวอ้างทรัพย์สินเป็นผู้กระทำความผิด จึงต้องริบทรัพย์สินเหล่านั้นให้ตกเป็นของแผ่นดินโดยคำพิพากษาของศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (United States Supreme Court) 25 U.S. (12 Wheat.) 1, 14-15 (1827) ได้รับรองให้ทรัพย์สินเป็นบุคคลในทางกฎหมายที่อาจเป็นวัตถุแห่งความรับผิดชอบได้ในคดี Palmyra โดยผู้พิพากษา Joseph Story ตัดสินว่าเรือโจรสลัดสัญชาติสเปนอาจตกเป็นอาชญากรที่ถูกดำเนินคดีโดยอ้างว่าหลักว่าเรือดังกล่าวเป็นบุคคลสมมติ และสามารถถูกพิจารณาได้ในศาลได้เสมือนมีฐานะที่เป็นบุคคลซึ่งกระทำความผิดได้ นับตั้งแต่นั้นมาข้อสันนิษฐานมติเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการยึดทรัพย์สินทั้งในกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา และได้รับการยอมรับโดยศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกา¹

แนวคิดของข้อสันนิษฐาน (LEGAL FICTION) ซึ่ง Black's Law Dictionary ได้ให้นิยามไว้ว่า "An assumption that something is true even though it may be esp. in judicial reasoning to alter how a legal rule operates ;specif., a device by which a legal rule or institution is diverted from its original purpose to accomplish indirectly some other object. เป็นหลักการซึ่งถูกนำมาใช้เฉพาะเรื่องอย่างเคร่งครัด บนพื้นฐานของความยุติธรรม จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเช่นที่เคยเป็นในสมัยโรมันยุคต้น นักกฎหมายของอาณาจักรโรมันเชื่อว่าการใช้หลักการดังกล่าวต้องเป็นไปโดยจำกัด และจะต้องได้รับผลที่ยุติธรรมเสมอ หากการใช้หลักการดังกล่าวก่อให้เกิดผลที่ไม่เป็นธรรม การใช้ในการนั้นจะไม่ได้รับการยอมรับ

ในศตวรรษที่ 14 นักวิชาการยุคกลางชื่อ Cinus de Pistoia ได้ให้คำจำกัดความของข้อสันนิษฐาน (LEGAL FICTION) ว่า (est in re certa contraria veritati pro veritate assumption) สิ่งที่เราสร้างขึ้นโดยสมมติด้วยความตั้งใจและตั้งใจ ซึ่งขัดแย้งกับข้อเท็จจริงและไม่อาจโต้แย้งได้"

¹ Todd Barnet, "Legal fiction and forfeiture : an historical analysis of the civil asset forfeiture reform act," (2001), archived at <www.westlaw.com>

ต่อมา Bartolus de Saxoferrato นักวิชาการหลังยุคกลางได้ปรับปรุงคำจำกัดความดังกล่าวให้จำกัดอยู่เฉพาะกรณีการสมมติหรือสิ่งที่สร้างขึ้นที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริง แต่เป็นการสมมติที่ชอบด้วยกฎหมายหรือก่อให้เกิดผลที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือข้อสันนิษฐาน (LEGAL FICTION) คือ การสมมติข้อเท็จจริงขึ้นโดยจงใจ โดยชอบด้วยกฎหมาย และเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจคัดค้านได้ ซึ่งตรงข้ามกับข้อเท็จจริงที่พิสูจน์พบหรือน่าเชื่อในคดีเฉพาะเรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำกฎหมายบางอย่างมาปรับใช้ การสมมติดังกล่าวจะต้องได้รับอำนาจตามกฎหมายหรือใช้ในแง่นิติวิธี

อีกเกือบ 500 ปีต่อมาศาสตราจารย์ P.J.J. Oliver ได้ตรวจสอบคำจำกัดความดังกล่าวและมีความเห็นว่าข้อสันนิษฐาน (LEGAL FICTION) คือ “การสมมติข้อเท็จจริงขึ้นโดยจงใจ ชอบด้วยกฎหมาย และไม่อาจคัดค้านได้ ซึ่งตรงข้ามกับข้อเท็จจริงที่พิสูจน์พบหรือน่าเชื่อในคดีเฉพาะเรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำกฎหมายบางอย่างมาปรับใช้ การสมมติดังกล่าวจะต้องได้รับอำนาจตามกฎหมายหรือใช้ในแง่นิติศาสตร์เท่านั้นและควรนำมาใช้เพียงเป็นพฤติการณ์พยานแวดล้อมแห่งกรณี ในฐานะเครื่องมือที่ช่วยในการตัดสินข้อเท็จจริงบางอย่าง”

หลักการพื้นฐานของกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง deodand ที่ว่าทรัพย์สินใดไม่ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต หากเป็นเหตุก่อให้เกิดความตายหรืออันตรายแก่มนุษย์แล้วจำเป็นต้องริบทรัพย์สินนั้นมาเป็นของรัฐเพื่อทำลายเสียหรือเพื่อการกุศล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากสมมติฐานทางกฎหมายว่า เครื่องมือหรือเครื่องใช้ที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด และอาจใช้ทำร้ายผู้อื่นต่อไปจะต้องถูกริบเพราะผิดกฎหมายโดยตัวทรัพย์สินนั่นเอง จะไม่พิจารณาความผิดหรือความบริสุทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งมีที่มาจากข้อสันนิษฐาน (LEGAL FICTION) เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามมีนักกฎหมาย Jeremy Bentham² ได้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อสันนิษฐาน (LEGAL FICTION) ว่าเรื่องที่สมมติขึ้นนั้นเรื่องใดมีคุณค่าในการอำนวยความสะดวกได้อย่างแท้จริง เพราะหลักการเรื่องบุคคลสมมติถึงแม้ว่าจะมีการกล่าวอ้างกันอย่างกว้างขวาง แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการวิเคราะห์ผลในการใช้หลักการดังกล่าว ไม่มีการวางหลักเกณฑ์อย่างเป็นระบบ และไม่มีแม้แต่คำจำกัดความที่ละเอียดเพียงพอ

หลัก deodand ที่สมมติให้ทรัพย์สินเป็นบุคคลผู้กระทำความผิดอาญาได้นั้น ไม่สามารถหาคำอธิบายตามหลักแห่งเหตุและผลได้ว่า “ทรัพย์สินสามารถกระทำความผิดด้วยตัวเองโดยปราศจากการกระทำของบุคคลได้จริงหรือไม่ และหลักกระบวนการพิจารณาสถานะของทรัพย์สิน

² Ibid., p. 5.

(in rem) ซึ่งอธิบายด้วยแนวคิดว่าเป็นกระบวนการที่มุ่งพิจารณาตัวทรัพย์สินไม่ได้มุ่งพิจารณาที่ตัวบุคคลว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาตามหลักเหตุและผลแล้วมีข้อควรพิจารณาว่า เมื่อทรัพย์สินซึ่งถูกคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินแล้ว ผู้ที่ได้รับผลร้ายอย่างแท้จริงจากกรณีดังกล่าวก็คือตัวบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สิน จึงเสมือนเป็นการลงโทษเจ้าของทรัพย์สินว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาด้วย รวมถึงยอมส่งผลต่อทัศนคติในทางสังคมที่จะคิดว่าเจ้าของทรัพย์สินเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง อันเป็นการประทับตราบาป (Stigma) แก่เจ้าของทรัพย์สินทั้งที่เขาไม่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้

3.1 สถานะของการให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง

การนำกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้บังคับกับความผิดมูลฐานที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญา คือ ข้อเสนอแนะที่ว่า คำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ไม่ได้เป็นการบังคับเอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอาญามูลฐาน ที่มีลักษณะตัดกรรมสิทธิ์หรือมีผลต่อสถานะทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการที่ทำให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินไม่ได้เป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นโทษทางอาญา³ ด้วยเหตุผลดังกล่าวเป็นเหตุให้เจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถได้รับความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาได้ เช่น จำเลยไม่มีสิทธิปรึกษาทนายความ และไม่นำหลักการเรื่องการฟ้องซ้ำมาในคดีอาญา Double Jeopardy⁴ มาใช้บังคับ

3.1.1 โทษทางอาญา

คำจำกัดความของคำว่า"โทษทางอาญา" คือ

(ก.) H.L.A. Hart .ได้ให้ความหมายของโทษทางอาญาต้องมีลักษณะ 5 ประการ

³ ประวิทย์ สันธนะวิทย์, "การร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามกฎหมายฟอกเงินศึกษา: ปัญหาการย้อนหลังและการขอคืนทรัพย์สิน," (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น. 105.

⁴ United State v. Monaco, 194 F.3d 381 (2nd cir.1999) ,United State v. Ursery, 518 U.S.267 (1996)

ดังต่อไปนี้⁵

1. โทษจะต้องก่อให้เกิดความทุกข์ (pain) หรือผลร้ายอย่างอื่น ซึ่งหมายถึงผู้ได้รับโทษอาจได้รับความเจ็บปวดทางร่างกาย หรือต้องสูญเสียทรัพย์สิน หรือถูกจำกัดเสรีภาพ หรือสิ่งอื่นที่เป็นความทุกข์
2. ผู้กระทำความผิดเท่านั้นที่ต้องถูกลงโทษ
3. ต้องมีการกระทำความผิดก่อนจึงจะลงโทษได้
4. โทษต้องเป็นวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ซึ่งบุคคลอื่นนอกจากตัวผู้ถูกบังคับโทษเป็นผู้บังคับต่อผู้ได้รับโทษ
5. โทษต้องเกิดจากผู้มีอำนาจที่จะทำให้เกิดผลร้าย ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนกระบวนการตามกฎหมาย

(ข.) ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทิย์ ได้ให้ความหมายของโทษทางอาญา คือ วิธีการบังคับ (Sanction) ที่รัฐใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอาญา ซึ่งเป็นการกระทำตอบของชุมชนต่อผู้ที่ทำลายความสงบและมั่นคงของชุมชนนั้น เมื่อชุมชนมีสภาพเป็นบ้านเมืองขึ้นการกระทำตอบนั้นก็คือผลร้ายที่ศาลหรือผู้พิพากษากำหนดให้ปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพราะบุคคลนั้นกระทำความผิดขึ้นเพื่อแสดงว่าชุมชนไม่ประสงค์ให้มีการกระทำอันเป็นความผิดเช่นนั้น⁶

คำจำกัดความดังกล่าวอาศัยหลักของการลงโทษที่เป็นการแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) ความผิดต่อสังคมส่วนร่วม⁷ แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันการลงโทษมิได้เป็นไปเพื่อการแก้แค้นทดแทนแต่เพียงอย่างเดียว การลงโทษตามกฎหมายหรือจริยธรรม (Utilitarian Theories) ซึ่งถือว่าการลงโทษก่อให้เกิดผลดี คือลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งบุคคลไม่ให้กระทำความผิดอีกในอนาคตและเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจิตใจของผู้กระทำความผิด ให้มีทัศนคติที่ถูกต้องตรงกับปทัสถานของสังคม เพื่อให้ผู้นั้นกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก เพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ซึ่งเน้น

⁵ H.L.A.Hart, Punishment and Responsibility, (London: Oxford University Press, 1982), pp.4-5.

⁶ จิตติ ดิงศภัทิย์, กฎหมายอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักศึกษาอบรมกฎหมายเนติบัณฑิตยสภา, 2536) น. 850.

⁷ ณรงค์ ใจหาญ, กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2543) น. 16.

การลงโทษเพื่อป้องกันสังคมให้สงบสุข การลงโทษในปัจจุบันต้องจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดด้วย

3.1.2 การริบทรัพย์

Black's Law Dictionary ได้ให้จำกัดความของคำว่า ริบทรัพย์สิน (Confiscate) ว่า “การที่รัฐบาลบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด โดยไม่มีค่าตอบแทน”⁸ นอกจากนี้อนุสัญญาของสหภาพยุโรปว่าด้วยการฟอกเงิน การตรวจยึด และการริบสิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิด (Convention on Laundering ,Search ,Seizure and Confiscation of proceeds from crime) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การริบ หมายถึง โทษหรือมาตรการ ซึ่งเป็นคำสั่งศาลจากการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญา โดยผลสุดท้ายเป็นการพรากเอาทรัพย์สินนั้นมา (Confiscation mean a penalty or a measure ,ordered by a court following proceeding in relation to a criminal offence or criminal offence resulting in the final deprivation)⁹

การริบทรัพย์สินจึงมีผลทั้งการลงโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย คือเป็นโทษเพราะทำให้เกิดผลร้ายต่อผู้กระทำความผิดที่ต้องสูญเสียทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดและมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงินและในขณะเดียวกันก็เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยเพราะการริบทรัพย์นั้นเพื่อป้องกันสังคมไม่ให้ผู้กระทำความผิดนำทรัพย์สินดังกล่าวมาใช้ในการกระทำความผิดอีก นอกจากนี้การริบทรัพย์ให้ตกเป็นของแผ่นดินก็เป็นการที่ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้เยียวยาความเสียหายให้แก่สังคมประกอบด้วยกันไปทั้งสามมิติ เช่น

1. การริบทรัพย์ที่มีมาตรการเป็นการลงโทษโดยแท้จริง ต้องเป็นการริบทรัพย์สินแก่ผู้กระทำความผิด อย่างใดอย่างหนึ่ง (Guilt or Blameworthiness) ศาลยุติธรรมของประเทศเยอรมันได้มีคำพิพากษาว่ากฎหมายที่มีผลเป็นการริบทรัพย์บุคคลผู้สุจริตย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญเว้นแต่มีค่าทดแทน และการริบทรัพย์นั้นต้องได้สัดส่วนกับความผิด

⁸ Garner , Bryan A., Black's Law Dictionary, Eight Edition (St. Paul, Minn.: Thomson/West, 2004) , p.661.

⁹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา) น. 437.

2. การริบทรัพย์ที่เป็นเสมือนมาตรการลงโทษ (Strafalinlich) เป็นการริบทรัพย์ที่เป็นโทษแก่บุคคลที่สามที่มีได้เป็นตัวการหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด แต่เป็นเพราะเจ้าของทรัพย์สินมีความผิดในระดับบกพร่องในการป้องกันมิให้มีการนำทรัพย์สินนั้นไปในการกระทำความผิด

ก. โดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Leichtfertigkeit) ด้วยการทำให้ทรัพย์สินนั้นถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด

ข. ได้กระทำการโดยไม่ชอบให้ตนได้มาซึ่งทรัพย์สิน โดยพิจารณาจากพฤติการณ์ย่อมรู้อยู่แล้วว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ในข่ายที่ต้องถูกริบ

3. การริบทรัพย์ที่เป็นมาตรการป้องกันเป็นการคุ้มครองให้สังคมปลอดภัยจากอันตราย แต่จะนำมาใช้เมื่อเป็นเรื่องที่จำเป็นเหมาะสมและได้สัดส่วนกับการป้องกันอันตราย ทรัพย์ที่อาจริบได้ตามมาตรการป้องกันต้องเป็นทรัพย์ที่อันตรายโดยสภาพ เช่น ระเบิด อาวุธสงคราม หรือเป็นอันตรายในสถานการณ์เฉพาะกรณี เช่น อาวุธปืนที่อยู่ในมือผู้วิกลจริต¹⁰

กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง จะเห็นได้ว่าทรัพย์สินที่จะถูกริบนั้นต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะเป็นการเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น เป็นทรัพย์สินที่เป็นความผิดโดยสภาพ หรือทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด และรวมถึงทรัพย์สินที่เปลี่ยนสภาพไปจากทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด กล่าวคือต้องมีอาชญากรรมเกิดขึ้น และเมื่อศาลมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ก็เป็นการก่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น ด้วยการใช้อำนาจบังคับพรากทรัพย์นั้นไป โดยลักษณะแห่งสภาพการริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดินตามกระบวนการริบทรัพย์ทางแพ่ง ย่อมเป็นการลงโทษโดยการพรากทรัพย์สินไปจากผู้ครอบครองและเป็นการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดอีก เช่น กรณีนำมาใช้กับการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ที่เป็นการป้องกันมิให้ทรัพย์สินเหล่านั้นย้อนกลับมาเป็นต้นทุนในการประกอบอาชญากรรมขึ้นใหม่อีกในภายหน้า ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษในคดีอาญาคือการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) และ การลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theories)

¹⁰ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, "โทษริบทรัพย์," วารสารกฎหมาย เล่มที่ 12 (กรกฎาคม 2531): 92-93.

โดยปกติแล้วกระบวนการริบทรัพย์สินในหลายประเทศอยู่บนพื้นฐานของการลงโทษด้วยเหตุผลดังนี้

ประการแรก การริบทรัพย์สินนั้น รัฐไม่สามารถหักค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการริบทรัพย์สินได้ จึงไม่ใช่การริบทรัพย์สินที่เป็นกำไรสุทธิ แต่เป็นการริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดินทั้งหมด

ประการที่สอง การฝ่าฝืนไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของศาลเป็นการกระทำที่เป็นความผิดอาญาจึงต้องรับโทษจำคุก ซึ่งแตกต่างกับการบังคับคดีทางแพ่ง¹¹

ศาลสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรป (the European Court of Human Rights) (ECtHR) ได้มีคำตัดสินในคดี Welch v. UK 306 Eur .ct.H.R. Ser.A (1995) รับรองว่า กระบวนการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เป็นการลงโทษ (Punitive)

อย่างไรก็ตามนักกฎหมายบางท่านมีความเห็นว่า การริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดินตามกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งมีสถานะทางกฎหมายเป็นเพียงมาตรการบังคับทางอาญา (Sanction) ด้วยความเคารพผู้ศึกษามีข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับความคิดเห็นดังกล่าว คือ การริบทรัพย์สินทางแพ่งมุ่งที่จะพรากทรัพย์ไปจากเจ้าของทรัพย์สินหรือไปจากความครอบครองของผู้กระทำความผิด ทรัพย์สินที่อยู่ในขอบข่ายที่สามารถริบได้นั้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะแต่การริบทรัพย์สินที่โดยสภาพสามารถก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคมหรือเป็นอันตรายในสภาวะการณ์เฉพาะกรณี แต่กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งนั้นใช้บังคับแก่ทรัพย์สินซึ่งโดยปกติลักษณะของทรัพย์สินนั้นประชาชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ได้โดยไม่มีความรับผิดชอบตามกฎหมาย

รัฐจะใช้อำนาจตามกฎหมายให้ทรัพย์สินเหล่านั้นต้องตกเป็นของแผ่นดินได้ต่อเมื่อทรัพย์สินเหล่านั้นถูกนำเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น การนำทรัพย์เหล่านั้นไปใช้ในการกระทำความผิดหรือเป็นทรัพย์ที่ได้มาจากการกระทำความผิด และทรัพย์สินที่เปลี่ยนสภาพไปจากทรัพย์สินดังกล่าว

¹¹ Torsak Buranaruangrote, "The control of money laundering in emerging economies: the case study of Thailand," The Degree of Doctor of Philosophy in law , (Queen Mary college: University of London , 2005), pp. 104-105.

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงสถานะทางกฎหมายของการริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดิน จึงเป็นกฎหมายอาญาคู่ขนาน(Zweispuriges Strafrecht) ¹² กล่าวคือเป็นกฎหมายที่มีทั้งมาตรการบังคับทางอาญาที่เป็นการลงโทษและมาตรการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกัน เช่นวิธีการเพื่อความปลอดภัย ฉะนั้นเมื่อศาลได้มีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินจึงเป็นการบังคับใช้ทั้งการลงโทษและมาตรการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันไปพร้อมกัน อย่างไรก็ตามการลงโทษเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่มีความสำคัญกว่า

3.2 ผลกระทบต่อหลักสิทธิมนุษยชนจากกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่มนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดหรือภูมิภาคใดของโลกมีอยู่ฐานะที่เป็นมนุษย์ เป็นสิทธิทั้งในความเป็นส่วนบุคคลและสิทธิในการอยู่ร่วมกันในสังคม ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งสิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคน ย่อมได้รับความคุ้มครองโดยเท่าเทียมเสมอภาคกัน ส่วนคำว่า"สิทธิ"มีนักนิติศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความไว้ หลายทัศนะ ดังนี้

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ สมยศ เชื้อไทย "สิทธิ คือ ความชอบธรรมที่บุคคลอาจใช้ยันกับผู้อื่นเพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นส่วนที่พึงได้ของบุคคลนั้น สิทธิหรือกฎหมาย จึงเป็นเรื่องของการแบ่งขอบเขตหรือการแบ่งส่วนว่า ส่วนของใครเป็นของคนนั้น เมื่อเป็นส่วนของใครก็เป็นความชอบธรรมของคนนั้นที่จะใช้ส่วนนั้นภายในขอบเขตนั้น สิทธิจึงเป็นความชอบธรรมของคนนั้นที่จะใช้ส่วนภายในขอบเขตนั้น สิทธิจึงเป็นความชอบธรรม" ¹³

ความเห็นของ Pieroth และ Schlink "สิทธิขั้นพื้นฐาน (Grundrechte) หมายถึงสิทธิของปัจเจกบุคคลอันเป็นสิทธิที่ผูกพันต่อรัฐ สิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านี้เรียกร้องการให้เหตุผลจากรัฐในกรณีที่มีการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าว"¹⁴

¹² คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547) น. 31-32.

¹³ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง ภาคทั่วไป: ความรู้กฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538) น. 97-99.

¹⁴ Pieroth / Schlink, Grundrechte-Staatsrecht II, 9 Aufl., (Heidelberg, 1993), p.14.

จากคำจำกัดความของคำว่า “สิทธิ” เห็นได้ว่า สิทธิก่อให้เกิดผลทางกฎหมาย 2 มิติ คือ บุคคลผู้ทรงสิทธิ ย่อมเป็นผู้ได้รับความคุ้มครองมิให้อำนาจใดมาล่วงละเมิดผลประโยชน์ที่กฎหมายรับรองแก่บุคคลนั้น และก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลโดยทั่วไปและรัฐที่ต้องเคารพ งดเว้น การกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนขอบเขตแห่งความรับรองตามกฎหมายดังกล่าว

3.2.1 สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) กำหนดรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 11¹⁵

หลักกฎหมายดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนอันพึงได้รับความคุ้มครอง และรัฐต่างๆ ย่อมมีหน้าที่ต้องงดเว้นการกระทำใดๆ อันขัดกับหลักการดังกล่าว ประเทศ ไทยได้บัญญัติรับรองหลักการดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39¹⁶

¹⁵ ข้อ 11

(1) บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่า มีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

(2) บุคคลใดจะถือว่ามีความผิดอันมีโทษทางอาญาใดๆ ด้วยเหตุที่ตนได้กระทำหรือ ละเว้นการกระทำใดๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้กระทำนั้น มิได้ถูกระบุให้เป็นความผิดทางอาญามีได้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นหนักกว่าโทษที่จะใช้ อยู่ ในขณะที่กระทำความผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นไม่ได้

¹⁶ มาตรา 39 “บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะ หนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลากระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

การริบทรัพย์สินทางแพ่งเป็นการพรากทรัพย์สินไปจากบุคคล โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลจะถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาหรือไม่ (Non-conviction-based confiscation) และไม่คำนึงว่าจะมีผลกระทบกระเทือนสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) หรือไม่ ถึงแม้ว่าศาลสูงของสหรัฐอเมริกาจะได้พิพากษารับรองว่ากระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เช่น

คดี Bennis v Michigan¹⁷ คดีนี้เกิดขึ้นในช่วงฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1988 เมื่อตำรวจได้จับกุมนายจอห์น เบนนิส (John Bennis) ซึ่งถูกจับขณะกระทำความผิดกับโสเภณีในรถ มลรัฐมิชิแกนพยายามที่จะยึดรถของเค้าโดยอ้างกฎหมายเกี่ยวกับการก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่สาธารณะ ในขณะที่การไต่สวนนั้น นางทีน่า ภรรยาของนายจอห์น ซึ่งเป็นเจ้าของร่วมรถคันดังกล่าวให้การว่าตนไม่ได้รู้เห็นในการที่สามีของตนใช้รถยนต์ในการกระทำความผิด แต่กระนั้นศาลสูงมิชิแกนก็ยังยืนยันริบทรัพย์สินโดยสรุปว่าข้ออ้างของนางทีน่า ซึ่งอ้างความบริสุทธิ์นั้นไม่มีผล โดยอ้างประวัติศาสตร์ว่าความบริสุทธิ์หรือไม่นั้นไม่เป็นข้อพิจารณาเนื่องจากตัวทรัพย์สินนั้นเองที่จะต้องถูกริบเพื่อการชดใช้ความเสียหาย

แต่อย่างไรก็ตามศาลเองไม่ได้ให้เหตุผลแก่การริบทรัพย์สินของเจ้าของผู้บริสุทธิ์เลย ในทางกลับกันศาลกลับยกอ้างเพียงแค่ว่ามันเป็นสิ่งที่เป็นแนวทางปฏิบัติมานานเท่านั้นโดยมองว่าตัวทรัพย์สินนั้นเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง โดยศาลไม่ได้ให้เหตุผลว่าทำไมทรัพย์สินจึงเป็นผู้กระทำความผิด โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคล ทั้งที่ผู้ที่ได้รับผลร้ายจากคำพิพากษาคือบุคคล และรถยนต์คันดังกล่าวเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เนื่องจากมีบุคคลนำรถยนต์ไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพราะตามหลักเหตุและผลแล้ว รถยนต์ไม่สามารถมีการกระทำทางอาญาได้ เพราะการกระทำทางอาญาคือ การเคลื่อนไหวร่างกายที่ก่อให้เกิดผลโดยมีความรู้สำนึกในการกระทำกำกับ (Handlung ist Kausal wirkende wirkliche Körperbewegung)¹⁸ นอกจากนี้ผู้พิพากษาจอห์น พอล สตีเวน ซึ่งได้กล่าวว่ากรยึดรถนั้นไม่มีเหตุผลเพียงพอ เนื่องจากรถไม่ใช่สิ่งของที่ค้าขายกันโดยผิดกฎหมายซึ่งต้องกำจัดให้หมดไป และไม่ใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการ

¹⁷ Paul Schiff Berman, "An anthropological Approach to Modern Forfeiture Law: The Symbolic Function of Legal Action Against Object," Yale Journal of Law & The Humanities vol 11.1 (November 1999): 1-43.

¹⁸ คณิต ฅ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 12, น. 96.

ขโมยซึ่งจะต้องชดใช้คืนให้แก่เจ้าของ และก็ไม่ใช้ทรัพย์สินที่ให้ความสะดวกแก่การกระทำความผิด เนื่องจากการค้าประเวณีนั้นสามารถทำได้หลายที่การยึดและกักขังนั้นก็ไม่ใช่ช่วยป้องกันการกระทำความผิดซ้ำอีก

คดี United State V Ursery ในคดีนี้มีข้อกังวลว่าการริบทรัพย์สินนั้นจะถือว่าเป็นการลงโทษหรือไม่ ซึ่งมาตรการริบทรัพย์สินในทางอาญานั้นจะเป็นการละเมิดต่อหลักการห้ามฟ้องซ้ำในคดีอาญา โดยหัวหน้าผู้พิพากษาเห็นว่าการริบทรัพย์สินนั้นไม่ใช่โทษในทางอาญา

คดีนี้ตำรวจพบการปลุกักขังชาวบริเวณติดกับบ้านของ Ursery และพบเมล็ด ฯลฯ ในบริเวณบ้านของเขา ซึ่งสหรัฐได้ดำเนินมาตรการยึดทรัพย์สินทางแพ่งต่อบ้านของเขาเนื่องจากได้ถูกใช้เป็นประโยชน์ในการกระทำความผิด

โดยศาลอุทธรณ์ได้ตัดสินว่าการยึดทรัพย์สินทางแพ่งนี้เป็นการฟ้องซ้ำในคดีอาญา (Double Jeopardy) แต่ศาลสูงก็ได้กลับคำตัดสินดังกล่าว โดยอ้างว่าการห้ามฟ้องซ้ำในคดีอาญาเป็นมาตรการป้องกันการฟ้องและการลงโทษต่อเนื่อง และศาลก็ได้กล่าวต่อไปว่าการริบทรัพย์สินทางแพ่งนั้นมีใช้บทลงโทษ หากแต่เป็นการเยียวยาในทางแพ่ง ดังนั้นจึงไม่ถูกบังคับด้วยหลักการห้ามฟ้องซ้ำในคดีอาญา

คดี United States v. Boyd วินิจฉัยว่าการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อริบทรัพย์สินของบุคคลด้วยเหตุผลว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด โดยธรรมชาติแล้วมีลักษณะเป็นคดีอาญา ในคดีนี้เป็นการริบทรัพย์สินที่นำเข้ามาในประเทศโดยข้อโกงภาษี ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าเป็นการกระทำความผิดอาญา ดังนั้นการฟ้องคดีเพื่อลงโทษและริบทรัพย์สินซึ่งผิดกฎหมาย การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง จึงมีลักษณะกึ่งคดีอาญา (quasi-criminal)

Leonard W. Levy's A License to Steal: The Forfeiture of Property กล่าวว่าในการริบทรัพย์สินทางแพ่งนั้นความไม่เป็นธรรมและไม่ยุติธรรมนั้นเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายเป็นประจำ Levy เองก็สรุปว่า ไม่มีคำอธิบายที่เพียงพอว่าทำไมสิ่งไม่มีชีวิตจึงต้องถูกถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดและต้องรับโทษ ดังนั้น การริบทรัพย์สินทางแพ่งจึงเป็นสมมติฐานทางกฎหมายและเป็นข้อโต้แย้งที่ไม่สามารถหาเหตุผลได้

นอกจากนี้ ศาลสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรป (The European Court of Human Rights) ยังได้มีคำพิพากษาในคดี Raimondo v. Italy 281 Eur.ct.H.R (Ser.A) (1994) ว่าการริบทรัพย์สินภายใต้กฎหมาย Italian Anti -Mafia Law ไม่ใช่การลงโทษ แต่เป็นเพียงการป้องกันไม่ให้

ทรัพย์สินที่เป็นผลประโยชน์จากการกระทำความผิดอาญาย้อนกลับไปทำร้ายสังคม เสมือนเป็นเครื่องมือที่ผู้กระทำความผิดใช้ในการกระทำความผิด

อย่างไรตาม ศาลสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรป (The European Court of Human Rights) ก็ไม่ได้ให้เหตุผลว่าเพราะเหตุใดการริบทรัพย์สินจึงไม่ใช่เป็นการลงโทษ การกล่าวอ้างว่าการริบทรัพย์สินเป็นเพียงมาตรการป้องกันแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งที่โดยสภาพของการริบทรัพย์สินย่อมเป็นการลงโทษอยู่ด้วย หากเหตุผลดังกล่าวสามารถสนับสนุนว่าการริบทรัพย์สินไม่ใช่โทษ ย่อมเป็นเหตุผลที่สนับสนุนได้ว่าการจำคุกไม่ใช่โทษ¹⁹ แต่เป็นกระบวนการป้องกันด้วยการตัดบุคคลนั้นออกจากสังคม เพื่อไม่ให้บุคคลนั้นกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าข้ออ้างอันเป็นพื้นฐานที่สนับสนุนว่ากระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งไม่ใช่การดำเนินคดีอาญา เพราะเป็นการพิจารณาดีที่ตัวทรัพย์สินไม่เกี่ยวกับตัวบุคคล และไม่ใช่การลงโทษแต่เป็นเพียงวิธีการป้องกันนั้น ก็ไม่สามารถกล่าวอ้างนำมาหักล้างสิทธิมนุษยชนที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับความคุ้มครองและสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) ได้ ถึงแม้ว่าคำพิพากษาส่วนใหญ่ของต่างประเทศจะมีคำตัดสินว่ากระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง ไม่ขัดกับหลักกฎหมายดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถอธิบายหักล้างสภาพโดยธรรมชาติของการริบทรัพย์สินได้ เพราะการริบทรัพย์สินของบุคคลย่อมมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันสังคมและลงโทษไปในขณะเดียวกัน เมื่อการริบทรัพย์สินของบุคคลเป็นการลงโทษบุคคลแล้ว รัฐก็ไม่สามารถที่บังคับโทษริบทรัพย์สินแก่บุคคลนั้น โดยที่เขาไม่ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาด้วยพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัยอันสมควร เพราะบุคคลนั้นย่อมต้องถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ มิฉะนั้นผลจะกลายเป็นว่ารัฐปฏิบัติต่อผู้ที่ไม่ได้รับการพิสูจน์ว่ากระทำความผิดอาญาจนปราศจากข้อสงสัยตามสมควรด้วย มาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ต่ำกว่าบุคคลซึ่งศาลมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญาเสียอีก

¹⁹ Torsak Buranaruangrote, "The control of money laundering in emerging economies: the case study of Thailand," p. 105.

3.2.2 สิทธิในทรัพย์สินของบุคคล

สิทธิในทางทรัพย์สินของบุคคล ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 17²⁰

หลักกฎหมายดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนอันพึงได้รับความคุ้มครอง และรัฐต่างๆย่อมมีหน้าที่ต้องดเว้นการกระทำใดๆอันขัดกับหลักการดังกล่าว ประเทศไทยได้บัญญัติรับรองหลักการดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 41²¹

สิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล เป็นหลักกฎหมายที่มีมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรโรมัน²² นักนิติศาสตร์โรมันให้ทัศนะแห่งสิทธิว่า บุคคลย่อมเป็นประธานแห่งสิทธิในทรัพย์สิน (sottetti giuridici) ส่วนทรัพย์สินย่อมเป็นกรรมแห่งสิทธิ (oggetti giuridici) และทรัพย์สินแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ทรัพย์สิน (iura in re) และสิทธิในการได้รับชำระหนี้ (nomina หรือ obligations) ทัศนะดังกล่าวได้เป็นพื้นฐานได้รับการปรุงแต่งจากนักนิติศาสตร์ในยุคต่างๆต่อมา แต่ทัศนะดังกล่าวก็ยังดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันคือ กล่าวคือ ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างซึ่งมีราคาและอาจถือเอาได้ ในฐานะเป็นกรรมแห่งสิทธิและ บุคคลเป็นประธานแห่งสิทธิที่มีสิทธิไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินและบุคคลสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้น

สิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลที่มีความสำคัญในเรื่องที่ศึกษา ทรัพย์สินในสิทธิทรัพย์สินประเภทกรรมสิทธิ์ ซึ่งนักนิติศาสตร์ไทยหลายคนได้ให้คำอธิบายคำว่า กรรมสิทธิ์ไว้ด้วยกันดังนี้

²⁰ ข้อ 17

(1) บุคคลมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเองและโดยการร่วมกับผู้อื่น
(2) การยึดทรัพย์สินของบุคคลใดไปเสียโดยพลการจะกระทำมิได้

²¹ มาตรา 41 “สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นนี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ...”

²² ประชุม โฉมฉาย, หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2546) น. 273.

ศาสตราจารย์เสรี ปราโมช อธิบายว่า²³ “ในบทกฎหมายแพ่งไม่บอกว่ากรรมสิทธิ์คืออะไร ก็ยังกำหนดหัวใจของกรรมสิทธิ์ให้รู้ได้ว่า ถ้าใครเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แล้วจะเกิดอำนาจอย่างใดในทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งกรรมสิทธิ์นั้นโดยมาตรา 1336 คือ

1. กรรมสิทธิ์เป็นสิทธิเด็ดขาด (absolute)
2. กรรมสิทธิ์ทำให้เกิดอำนาจหวงกั้นตัดความเกี่ยวข้องของบุคคลอื่น (exclusive)
3. มีลักษณะถาวร (perpetual) ไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นที่สิ้นสุดไปโดยกาลเวลา

กรรมสิทธิ์ไม่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดว่าอาจสิ้นไปโดยกาลเวลาถ้าโดยเจ้าของมิได้ใช้ อำนาจของเจ้าของนั้นยิ่งใหญ่ ถึงจะทำลายเสียก็ยังทำได้ เพียงแต่ไม่ใช่ไหนจะต้องสิ้นไป”

ศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ อธิบายว่า²⁴ “กรรมสิทธิ์ คือ ทรัพย์สินที่แสดงความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินของบุคคลอาจมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้ทุกชนิด เว้นแต่ที่ดินซึ่งจะมีกรรมสิทธิ์ได้ต่อเมื่อเป็นที่ดินมีโฉนด โฉนดตราจอง และตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้วเท่านั้น หากที่ดินที่ยังไม่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ดังกล่าว เจ้าของที่ดินนั้นมีเพียงสิทธิครอบครอง และสิทธิครอบครองจะมีทางได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น กล่าวคือจะต้องมีการครอบครองและได้ทำประโยชน์แล้ว ทั้งต้องเป็นที่ดินที่อยู่ในท้องที่ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้ออกโฉนดที่ดินได้ด้วย”

²³ เสรี ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งลักษณะทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสาสน์, 2521) น. 166-171.

²⁴ บัญญัติ สุชีวะ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลสยามพริ้นติ้ง, 2548) น. 197-198.

โดยสรุป กรรมสิทธิ์มีความหมายว่าอำนาจที่จัดการทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดกับทรัพย์สินของตนก็ได้ ในฐานะเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้บุคคลดังกล่าวใช้อำนาจในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์กับทรัพย์สินของตนอย่างไรก็ได้ โดยมีอำนาจจำหน่ายแจก หวงกัน ชัดขวางไม่ให้ผู้ใดล่วงละเมิดสิทธิของตน และขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่น รวมทั้งรัฐที่ต้องเคารพสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336²⁵

ดังนั้น การที่รัฐจะกระทำการใดๆ แต่เป็นการกระทบกระเทือนสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล โดยหลักแล้วไม่สามารถทำได้ เว้นมีกฎหมายให้อำนาจไว้ แต่กฎหมายดังกล่าวต้องเป็นกฎหมายที่อยู่บนพื้นฐานของหลักนิติรัฐ (due process) ทางด้านวิธีการบัญญัติกฎหมายและทางด้านเนื้อหาแต่การกำหนดกระบวนการรับทรัพย์สินทางแพ่ง เป็นการพรากทรัพย์สินไปจากบุคคล โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลจะถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญา (Non-conviction-based confiscation) หรือกฎหมายดังกล่าวจะกระทบสาระสำคัญของมาตรการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวหรือไม่

โดยทั่วไปรัฐจะทำการแทรกแซงจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้ เพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานว่า สิทธิเสรีภาพของประชาชนกับเหตุผลที่รัฐเข้ามาแทรกแซงขอบเขตการใช้สิทธิของประชาชนนั้นเพียงพอที่จำเป็นพอสมควรแก่เหตุ ตามหลักสัดส่วน (der Grundsatz der Verhaeltnismaessigkeit) ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญอยู่ 3 ประการ

- ความเหมาะสม (Geeignetheit) ของมาตรการหรือวิธีการสำหรับวัตถุประสงค์อันใด อันหนึ่ง
- ความจำเป็น (Erforderlichkeit หรือ Notwendigkeit) ของมาตรการหรือวิธีการ และ

²⁵ มาตรา 1336 “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิชัดเจนมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

- ความสำเร็จส่วนในความหมายอย่างแคบ (Verhaeltnismaessigkeit in engeren Sinne) หรือความสมเหตุสมผล (Zumutbarkeit) ระหว่างผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินมาตรการดังกล่าว²⁶

สาเหตุประการหนึ่งของการนำมาตรการยับยั้งทางแพ่งมาใช้บังคับนั้น เนื่องจากเป็นมาตรการเพื่อประโยชน์สาธารณะป้องกันสังคมจากอาชญากรรม ด้วยการทำลายระบบเศรษฐกิจขององค์กรอาชญากรรมไม่ให้นำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด กลับมาเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชญากรรมใหม่ ข้อพิจารณาที่สำคัญประการหนึ่งคือมาตรการดังกล่าวเป็นการที่รัฐริบทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิดอาญา และรัฐยังได้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าทรัพย์สินที่รัฐใช้อำนาจตามกฎหมายมาตรการตรวจสอบ ยึดหรืออายัดไว้ก่อนศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และกำหนดภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินให้แก่เจ้าของทรัพย์สินมีหน้าที่นำสืบ หากเจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้แล้ว ทรัพย์สินเหล่านั้นย่อมถูกพรากไปจากเจ้าของทรัพย์สิน เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ได้สัดส่วนกับสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลหรือไม่ โดยผู้ศึกษาแบ่งประเภททรัพย์สินที่จะต้องถูกดำเนินการยับยั้งทางแพ่งไว้ดังนี้

1. ทรัพย์สินซึ่งโดยสภาพเป็นความผิดในตัวเอง

มาตรการยับยั้งทรัพย์สินซึ่งโดยสภาพเป็นความผิดในตัวเอง เช่น ยาเสพติด สินค้าหนีภาษี ระเบิด อาวุธปืนเถื่อน โดยลักษณะไม่ใช่มาตรการบังคับที่มีลักษณะเป็นโทษ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งทรัพย์สินดังกล่าวประชาชนไม่สามารถกล่าวอ้างสิทธิทางทรัพย์สินในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินหรือครอบครองทรัพย์สินเหล่านั้นได้ การที่รัฐใช้อำนาจทางกฎหมายแทรกแซงสิทธิดังกล่าวโดยไม่คำนึงความผิดของบุคคล ย่อมเป็นมาตรการที่จำเป็น เหมาะสม เพื่อปกป้องความสงบสุขของสังคมซึ่งประโยชน์สาธารณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง และเป็นมาตรการบังคับที่เกิดดุลยภาพของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและประโยชน์สาธารณะ

2. ทรัพย์สินที่ไม่ได้เป็นความผิดโดยสภาพ

ทรัพย์สินประเภทนี้รัฐอนุญาตให้ประชาชนสามารถมีกรรมสิทธิ์และการครอบครองได้ โดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น ยานพาหนะ เงิน หุ่น อาคาร ที่ดิน เครื่องประดับ ดังนั้นการที่รัฐจะ

²⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักการพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547) น. 305.

กำหนดมาตรการบังคับทรัพย์สินประเภทนี้มาเป็นของแผ่นดิน รัฐไม่สามารถอ้างได้ว่าเป็นเพียง มาตรการป้องกันไม่ใช่การลงโทษ ด้วยเหตุผลที่ว่า การครอบครองทรัพย์สินประเภทนี้รัฐอนุญาตให้ บุคคลแสวงหาไปสู่ความครอบครองหรือสามารถถือครองกรรมสิทธิ์ได้แล้ว แต่หากทรัพย์สินเหล่านี้ เกิดขึ้นมาจากการกระทำที่ผิดกฎหมายบุคคลนั้นย่อมไม่สามารถมีกรรมสิทธิ์หรือความครอบครอง ทรัพย์สินเหล่านั้นได้

ดังนั้นพื้นฐานที่สำคัญที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงสิทธิในทรัพย์สินประเภทนี้ ต้องเป็นการ กระทำอันจำเป็น เหมาะสมเพื่อปกป้องความสงบสุขของสังคมซึ่งประโยชน์สาธารณะและเกิดดุล ภาพของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและประโยชน์สาธารณะ กล่าวคือการริบทรัพย์สิน ประเภทนี้จะกระทำต่อเมื่อทรัพย์สินเหล่านี้ได้ถูกนำไปใช้ในการกระทำความผิดทางอาญา หรือ ได้มาจากการกระทำความผิดทางอาญา คือต้องมีการพิสูจน์ว่า มีบุคคลที่กระทำความผิดอาญา มูลฐาน และได้นำทรัพย์สินเหล่านั้นไปใช้ในการกระทำความผิดหรือได้มาจากการกระทำความผิด นั้น และเจ้าของกรรมสิทธิ์มีส่วนรู้เห็นในการที่ทรัพย์สินเหล่านั้นเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิด เช่น โดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงทำให้ทรัพย์สินนั้นถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือ ในการกระทำความผิด ได้กระทำการโดยไม่ชอบให้ตนได้มาซึ่งทรัพย์สิน โดยพิจารณาจาก พฤติการณ์ย่อมรู้อยู่แล้วว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ในข่ายที่ต้องถูกริบ จึงจะถือว่าประโยชน์ของสาธารณะ สมดุลกับสิทธิของปัจเจกบุคคล

แต่มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งไม่ได้คำนึงว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น จะมีผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด รัฐเพียงสงสัยว่าบุคคลผู้ครอบครองหรือมีกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินเหล่านั้น ครอบครองทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยสันนิษฐานว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็น บุคคลที่ต้องถูกดำเนินคดีตามกระบวนการทรัพย์สินทางแพ่งด้วยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของบุคคล นั้น และรัฐยังได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมายไว้ก่อนว่าทรัพย์สินที่รัฐใช้อำนาจ ตามกฎหมายมาตรการตรวจสอบ ยึดหรืออายัดไว้ก่อนศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และกำหนดภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของ ทรัพย์สินนั้นให้แก่เจ้าของทรัพย์สินมีหน้าที่นำสืบ หากเจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถนำสืบหักล้างข้อ สันนิษฐานดังกล่าวได้แล้ว ทรัพย์สินเหล่านั้นย่อมถูกพรากไปจากเจ้าของทรัพย์สิน

ถึงแม้ว่ากระบวนการที่ให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินนั้น จะเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐพยายามนำมาใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลในการถือครอง ทรัพย์สินก็ตาม แต่ปัญหาที่สำคัญกระบวนการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินก็คือ

ก . การต่อสู้คดีในระบบคดีแพ่งที่อยู่บนพื้นฐานของระบบการพิจารณาคดีแบบต่อสู้ความสามารถของทนายความย่อมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ทนายความที่มีความสามารถย่อมมีค่าวิชาชีพที่สูงตามความสามารถขึ้นไปด้วย จึงมีคำถามว่าเจ้าของทรัพย์สินที่จะหลงเหลือทรัพย์สินจำนวนที่เพียงพอต่อการนำมาเป็นต้นทุนในการต่อสู้คดีหรือไม่ ภายหลังจากถูกบังคับโดยมาตรการยึดหรืออายัดทรัพย์สินชั่วคราวก่อนศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งเป็นผลโดยตรงให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของเจ้าของทรัพย์สินถูกปิดลงโดยปริยาย²⁷

ข. การกำหนดให้รัฐมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่า (Proof on the balance of Preponderance of evidence) และยังได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมายด้วยผลภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินให้ตกแก่เจ้าของทรัพย์สิน และด้วยข้ออ้างที่ว่าเป็นกระบวนการพิจารณาที่ตัวทรัพย์สินโดยสมมติว่าเป็นบุคคล ไม่ใช่การพิจารณาที่ตัวบุคคล แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้วผู้ที่ต้องเข้าเป็นคู่ความในการต่อสู้คดีก็คือเจ้าของทรัพย์สินนั่นเอง แต่ต้องต่อสู้ให้ตนพ้นจากการลงโทษทรัพย์สิน ด้วยมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิที่ต่ำกว่าการถูกดำเนินคดีกล่าวหาว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดทางอาญา ทั้งที่ผลที่ได้รับก็คือการลงโทษเช่นกัน

ข้อพิจารณาที่ว่ามาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งรัฐใช้อำนาจตามกฎหมายได้สัดส่วนกับมาตรการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลหรือไม่ ก็ยังคงเป็นสภาพปัญหาที่สำคัญซึ่งยังไม่ได้รับคำอธิบายใดนอกจากข้อกล่าวอ้างที่ว่าเป็นกระบวนการพิจารณาโดยสมมติว่าทรัพย์สินเป็นผู้กระทำความผิด ไม่ใช่การพิจารณาเพื่อลงโทษตัวบุคคล ควรหรือไม่ที่จะนำหลักที่มาจากเหตุผลทางศาสนาในยุคกลางของยุโรปมาบังคับใช้โดยปราศจากพื้นฐานทางทฤษฎีสนับสนุน อันเป็นผลทำให้การคุ้มครองสิทธิของประชาชนถูกทำลาย ดังคำเปรียบเทียบที่ว่าการนำมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้ นั้น เปรียบเสมือนกับการทำให้หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีค่าแค่เพียงประดับอยู่ในตู้หนังสือของรัฐสภา²⁸ ถึงแม้ว่ากระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งจะมีประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามการก่ออาชญากรรมมากก็ตาม แต่ก็เป็มาตรการที่กระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมากด้วยเช่นกัน กล่าวคือโดยเนื้อหากระบวนการก็คือ กระบวนการลงโทษ

²⁷ Todd Barnet, "Legal fiction and forfeiture: an historical analysis of the civil asset forfeiture reform act," p. 27.

²⁸ *Ibid.*, pp. 18-19.

บุคคลเพราะการกระทำทางอาญา เพียงแต่หลีกเลี่ยงไม่ดำเนินคดีตามกระบวนการทางอาญา เท่านั้น

3.3 มาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา

สมมติฐานที่ว่าหากไม่นำกระบวนการริบทรัพย์ทางแพ่งนั้นมาใช้บังคับแล้ว มีกระบวนการทางกฎหมายอาญาใดหรือไม่ที่จะเป็นวิธีการในการมุ่งทำลายเศรษฐกิจขององค์กรอาชญากรรม โดยอยู่บนพื้นฐานว่าการริบทรัพย์ของบุคคลนั้น จะเกิดขึ้นได้เฉพาะเมื่อผู้นั้นได้ถูกคำพิพากษาของศาลว่ากระทำความผิดทางอาญา (Conviction – based confiscation) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ

3.3.1. การริบทรัพย์สิน อันทรัพย์สินที่จะถูกริบนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา

การริบทรัพย์สิน อันทรัพย์สินที่จะถูกริบนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา (Property Confiscation) หรือ (Object Confiscation)²⁹ เป็นวิธีการริบทรัพย์โดยเฉพาะเจาะจงที่ตัวทรัพย์สินที่สามารถเชื่อมโยงถึงการประกอบอาชญากรรม เช่น

ก. ทรัพย์ที่เป็นความผิดอาญาด้วยตัวของทรัพย์นั้นเอง

ข. ทรัพย์ที่ได้จากการกระทำความผิด

ค. ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือหรือเพื่อใช้ในการกระทำความผิด

ทรัพย์สินเหล่านี้ รัฐมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพรากเอากรรมสิทธิ์และทรัพย์สินสิ่งนั้นไปจากผู้เป็นเจ้าของ มาเป็นของรัฐคือเอาทรัพย์สินนั้นมาเป็นสมบัติของแผ่นดิน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

²⁹ Fleur Keyser Ringnalda, "European integration with regard to the Confiscation of proceed," European Law review 1992, 17(6); 499-515, archived at <www.westlaw.com>.

- การลักทรัพย์ของผู้อื่นโดยใช้รถยนต์เป็นยานพาหนะในการพาทรัพย์นั้นไปรถยนต์คันดังกล่าวจึงเป็นทรัพย์สินที่ศาลต้องมีคำพิพากษาให้ริบ เพราะทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด (Instrumentum Scleris) หรือ (Verbeurdverklaring)

- อาวุธสงคราม ธนบัตรปลอม ยาเสพติด ทรัพย์สินดังกล่าวศาลต้องมีคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินนั้นเสีย เพราะทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นวัตถุอันตรายโดยสภาพ เป็นทรัพย์สินที่เป็นอาชญากรรมด้วยตัวของทรัพย์นั้นเอง (Objectum Scleris) หรือ (De onttrekking aan het verkerr)

- เงินที่ได้รับมาจากการจำหน่ายยาเสพติด ศาลต้องมีคำพิพากษาให้ริบเงินนั้นเสีย เพราะเป็นทรัพย์สินอันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติด (Productum Scleris) หรือ (De ontneming van het wederrechtelijk)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การริบทรัพย์ทั้งสามประการดังกล่าว ต้องมีลักษณะที่เหมือนกัน คือทรัพย์สินเหล่านั้นต้องมีที่มาหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดทางอาญาเสมอ เปรียบได้ดังว่าทรัพย์สินเหล่านั้นต้องมีความสกปรก(อาชญากรรม) ไม่ว่าจะมีส่วนของความสกปรกมากน้อยเพียงใดประกอบด้วยเสมอและไม่ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นจะเปลี่ยนสภาพไปหรือมีการจำหน่ายจ่ายโอนเป็นเหตุให้ได้ทรัพย์สินอื่นมาก็ตาม ทรัพย์สินที่เปลี่ยนสภาพมานั้นก็ถือว่ามีความเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอาญาอยู่ด้วย ทรัพย์สินดังกล่าวจึงเป็นทรัพย์สินที่สกปรก ศาลจึงมีอำนาจริบทรัพย์สินนั้นได้ เช่น เงินที่ได้จากการจำหน่ายยาเสพติดซึ่งเป็นทรัพย์สินที่สกปรก เมื่อนำเงินนั้นไปซื้อบ้านพร้อมที่ดิน บ้านและที่ดินดังกล่าวก็เป็นทรัพย์สินสกปรกไปด้วย

3.3.2. กระบวนการการริบทรัพย์ที่ขึ้นอยู่กับการประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา

กระบวนการการริบทรัพย์ที่ขึ้นอยู่กับการประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) เป็นวิธีการริบทรัพย์สินที่ไม่ต้องอาศัยความเกี่ยวพันระหว่างทรัพย์สินกับอาชญากรรม แต่เป็นวิธีการที่กำหนดให้จำเลยหรือผู้กระทำความผิดต้องชำระเงินจำนวนหนึ่งเสมือนการชำระหนี้ให้รัฐหรือการทดแทนให้แก่รัฐ เป็นจำนวนตามที่ศาลได้กำหนดโดยจำนวนเงินดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ที่จำเลยหรือผู้กระทำความผิดได้รับเนื่องจากการกระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นผลโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม และถ้าบุคคลซึ่งถูกคำสั่งให้ชำระเงินจำนวนดังกล่าวไม่สามารถชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้โดยบริบูรณ์ได้ รัฐมีสิทธิที่จะดำเนินการริบทรัพย์สิน ของบุคคลนั้นทุกสิ่งไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะเจาะจงทรัพย์สินที่มีความ

เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญานั้น คือไม่คำนึงว่าทรัพย์สินที่จะทำการริบนั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ก็สามารถริบได้ทั้งหมดเพียงเท่าจำนวนที่บุคคลนั้นจะต้องจ่ายไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน

ประเทศภาคพื้นยุโรป (European Union) ได้นำระบบการริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับการประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) มาใช้ประกอบเป็นมาตรการเสริมระบบการริบทรัพย์สิน ซึ่งทรัพย์สินที่จะถูกริบนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา (Property Confiscation) ดังที่ปรากฏตาม Council Framework Decision of 26 June 2001 on money laundering the identification ,tracing, freezing and confiscation of instrumentalities and the proceed of crime Article 3³⁰ โดยสรุปใจความว่า “ สมาชิกแต่ละประเทศจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายรับรองกระบวนการริบทรัพย์สินอันเป็นผลประโยชน์จากการกระทำความผิด(Value Confiscation) อย่างน้อยที่สุดควรนำมาใช้กับกรณีที่ไม่สามารถยึดหรืออายัดและริบทรัพย์สินด้วยวิธีการริบทรัพย์สินอันทรัพย์สินที่จะถูกริบนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา (Property Confiscation) ให้สอดคล้องกันในระบบกฎหมายภายในประเทศและจัดตั้งองค์กรในการรับคำร้องขอบังคับริบทรัพย์สินระหว่างประเทศของสมาชิกอื่นๆ อย่างไรก็ตามรัฐสมาชิกอาจจะยกเว้นสำหรับคดีหรือกรณีการริบทรัพย์สินที่ตรงกับมูลค่าหรือผลประโยชน์ที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดน้อยกว่า EUR4000”

กระบวนการริบทรัพย์สินอันเป็นผลได้จากการกระทำความผิด(Value Confiscation)³¹ สามารถใช้กับกรณีที่ได้ผลประโยชน์จากการประกอบอาชญากรรมเกินกว่า EUR4000 สำหรับกรณีที่ไม่สามารถใช้วิธีการริบทรัพย์สินอันทรัพย์สินที่จะถูกริบนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา (Property Confiscation) กระบวนการริบทรัพย์สินทั้งสองมีกระบวนการที่สอดคล้องกัน แม้จะยังมีข้อโต้แย้งถึงขอบเขตของการบังคับใช้ที่แตกต่างกันในส่วนข้อจำกัดที่ต้องเกินกว่า EUR4000 แต่ Framework Decision Article 3 กำหนดในลักษณะเป็นทางเลือกให้แก่รัฐสมาชิก

³⁰ Official Journal of the European Communities, Act adopted pursuant to Title VI of the Treaty on European Union L182/1-L182/2<www.westlaw.com>

³¹ Criminal Procedure , Sweet&Maxwell Limited and Contributors, EU Focus 2004,143,10-11 <www.westlaw.com,>

นอกจากนี้การริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) ได้บัญญัติไว้ในอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต (United Nation Convention against Corruption) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“ข้อ 31 การอายัด การยึด และการริบทรัพย์สิน

1. ประเทศภาคีแต่ละประเทศ ในขอบเขตอย่างกว้างที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ตามระบบกฎหมายภายในของประเทศนั้น พึงดำเนินมาตรการที่จำเป็นดังกล่าวเพื่อทำให้สามารถริบทรัพย์สินดังต่อไปนี้ได้

(ก) สิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิดประเภทที่ระบุไว้ในอนุสัญญานี้หรือทรัพย์สินหรือมูลค่าของสิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าว

(ข) ทรัพย์สิน อุปกรณ์ หรือเครื่องมืออย่างอื่นๆ ที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดประเภทที่ระบุไว้ในอนุสัญญานี้

2. ประเทศภาคีแต่ละประเทศพึงดำเนินมาตรการที่จำเป็นดังกล่าวเพื่อทำให้สามารถบ่งชี้ ติดตามอายัด หรือยึดสิ่งที่จะระบุไว้ในวรรคหนึ่ง ของข้อนี้ เพื่อนำไปสู่การริบทรัพย์สินนั้นในที่สุด

3. ประเทศภาคีแต่ละประเทศ พึงจัดให้มีมาตรการทางนิติบัญญัติและมาตรการอื่นที่จำเป็น โดยสอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศนั้น เพื่อเป็นข้อบังคับสำหรับการจัดการของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการอายัด การยึด หรือการริบทรัพย์สินประเภทที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่ง และวรรคสองของข้อนี้

4. ในกรณีที่สิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นได้มีการแปลงรูปหรือแลกเปลี่ยนทั้งหมดหรือบางส่วนไปเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นก็ให้ทรัพย์สินนั้นตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรการที่ระบุไว้ในข้อนี้แทนที่สิ่งดังกล่าว

5. ในกรณีที่สิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นได้มีการผสมรวมกับทรัพย์สินอื่นที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกอยู่ภายใต้บังคับของการริบทรัพย์สินตามส่วนมูลค่าของสิ่งดังกล่าวที่ถูกนำมารวมอยู่ในทรัพย์สินดังกล่าวนี้ ทั้งนี้โดยไม่กระทบต่ออำนาจใดๆ เกี่ยวกับการอายัดหรือยึดนั้น

6. รายได้หรือผลประโยชน์อย่างอื่นที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าว หรือที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินซึ่งสิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าวได้แปลงรูปหรือแลกเปลี่ยนมาหรือที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินซึ่งสิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าวได้ถูกนำไปผสมรวมอยู่นั้น ให้ตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรการที่ระบุไว้ในข้อนี้ ในลักษณะเดียวกันและในขอบเขตอย่างเดียวกันกับสิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้น

7. โดยวัตถุประสงค์ของข้อนี้และข้อ 55 ของอนุสัญญาฉบับนี้ ประเทศภาคีแต่ละประเทศพึงให้อำนาจแก่ศาลหรือหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องของประเทศนั้น ในการสั่งการให้มีการจัดทำบันทึกทางธนาคาร ทางการเงินหรือทางการค้า หรือยึดสิ่งบันทึกดังกล่าวนั้น ประเทศภาคีไม่พึงปฏิเสธการดำเนินการตามความในบทบัญญัติของวรรคนี้ด้วยเหตุผลเพียงว่าเป็นความลับทางธนาคาร

8. ประเทศภาคีพึงพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องเป็นฝ่ายแสดงถึงที่มาอันชอบด้วยกฎหมายของสิ่งที่จะต้องหาว่าได้มาจากการกระทำความผิดหรือของทรัพย์สินอื่นที่อยู่ภายใต้ของการริบนั้น ทั้งนี้ภายในขอบเขตที่การกำหนดดังกล่าวจะเป็นการสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายภายในประเทศนั้น และลักษณะของการพิจารณาคดีของศาลหรือการดำเนินการอื่นๆของประเทศนั้น

9. บทบัญญัติของข้อนี้ไม่พึงถูกแปลความไปในทางที่เสื่อมเสียต่อสิทธิของบุคคลที่สามที่กระทำการโดยสุจริตนั้น

10. ไม่มีสิ่งใดในข้อนี้ที่จะกระทบต่อหลักการที่ว่ามาตรการที่ระบุไว้ในข้อนี้พึงถูกจำกัดความและดำเนินการโดยสอดคล้องและอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติของกฎหมายภายในประเทศภาคีนั้น”³²

ระบบการริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) ตามกฎหมายภายในของประเทศในภาคพื้นยุโรป³³ เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับนำมาใช้ตามระบบกฎหมายภายในประเทศไทยต่อไป

(ก) ประเทศอังกฤษ ตามกฎหมาย The proceed of crime act 2002³⁴ การยึดและริบทรัพย์สินจะทำโดย Confiscation order³⁵ ซึ่งเป็นคำสั่งของศาลหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว

³² กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม, น. 340-341.

³³ European Union Preparatory Acts ,ELLIS Publications, European Communities ,EU:COM (2004) 230 Celex No.504DC0230 <www.westlaw.com>

³⁴ http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2002/ukpga_20020029_en_1

³⁵ "รายการประชุมระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศริมฝั่งแปซิฟิก“เรื่องความร่วมมือในการยึดทรัพย์สินอันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา”, "วารสารอัยการ ปีที่ 18 เล่มที่ 211 (กันยายน 2538): 99-107.

ก็จะออกคำสั่งยึดทรัพย์ อันเป็นกำไรหรือผลได้จากการกระทำความผิด เช่นการค้ายาเสพติด กำไรหรือผลได้จากการค้ายาเสพติด โดยใช้วิธีการคำนวณออกมาเป็นตัวเลขว่าเป็นตัวเงินเท่าไร แล้วกำหนดคำสั่งให้ริบเงินที่คำนวณออกมา ยอดเงินสุทธินี้คิดคำนวณจากผลประโยชน์หรือกำไรไม่ว่าจะไปกระทำความผิดเช่นเกี่ยวกับยาเสพติดเมื่อไรหรือที่ใดในโลก เมื่อกำหนดรายได้ที่จะริบแล้ว ก็สั่งให้จำเลยชำระเงินจำนวนนั้น ถ้าจำเลยไม่ชำระศาลก็ยึดทรัพย์สินต่างๆของจำเลย แม้ว่าทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่ากับจำนวนเงินที่สั่งริบโดยไม่ต้องพิสูจน์ความเกี่ยวพันระหว่างทรัพย์สินที่ริบกับการกระทำความผิด ยกเว้นแต่กรณีที่จำเลยพิสูจน์ได้ว่าเงินที่ศาลกำหนดเป็นจำนวนที่มากกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับมาจากการกระทำความผิด และให้คิดคำนวณย้อนหลังไปถึงทรัพย์สินต่างๆที่เป็นผลได้จากการกระทำความผิดไม่เกิน 6 ปี โดยสันนิษฐานว่าทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างนั้นเป็นทรัพย์สินที่เป็นผลได้จากการกระทำความผิด เว้นแต่สามารถแสดงได้ว่าได้รับมาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย³⁶

³⁶ Section 10 Assumptions to be made in case of criminal lifestyle

(1) If the court decides under section 6 that the defendant has a criminal lifestyle it must make the following four assumptions for the purpose of—

(a) deciding whether he has benefited from his general criminal conduct, and

(b) deciding his benefit from the conduct.

(2) The first assumption is that any property transferred to the defendant at any time after the relevant day was obtained by him—

(a) as a result of his general criminal conduct, and

(b) at the earliest time he appears to have held it.

(3) The second assumption is that any property held by the defendant at any time after the date of conviction was obtained by him—

(a) as a result of his general criminal conduct, and

(b) at the earliest time he appears to have held it.

(4) The third assumption is that any expenditure incurred by the defendant at any time after the relevant day was met from property obtained by him as a result of his general criminal conduct.

(5) The fourth assumption is that, for the purpose of valuing any property obtained (or assumed to have been obtained) by the defendant, he obtained it free of any other interests in it.

(6) But the court must not make a required assumption in relation to particular property or expenditure if—

(a) the assumption is shown to be incorrect, or

(b) there would be a serious risk of injustice if the assumption were made.

(7) If the court does not make one or more of the required assumptions it must state its reasons.

(8) The relevant day is the first day of the period of six years ending with—

(a) the day when proceedings for the offence concerned were started against the defendant, or

(b) if there are two or more offences and proceedings for them were started on different days, the earliest of those days.

(9) But if a confiscation order mentioned in section 8(3)(c) has been made against the defendant at any time during the period mentioned in subsection (8)—

(a) the relevant day is the day when the defendant's benefit was calculated for the purposes of the last such confiscation order;

(b) the second assumption does not apply to any property which was held by him on or before the relevant day.

(10) The date of conviction is—

ตามกฎหมายอังกฤษจะใช้ระบบการริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) ต่อเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาให้จำเลยมีความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยเฉพาะของที่ได้มาจากการกระทำความผิดฐานค้ายาเสพติด ความผิดฐานฟอกเงินหรือความผิดฐานปลอมแปลง หรือความผิดทางอาญาอื่นๆ แบ่งแยกตามลักษณะของการกระทำความผิดอาญาหรือการกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกมากกว่า 6 เดือนขึ้นไปและได้รับผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 5,000 ปอนด์ขึ้นไป ศาลจะไม่ถูกจำกัดให้พิจารณาเฉพาะผลประโยชน์ของการกระทำที่ศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดเท่านั้น แต่ศาลสามารถพิจารณารวมถึงผลประโยชน์ที่เกิดจากลักษณะการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงในลักษณะเป็นปกติวิสัยในการประกอบอาชญากรรมของบุคคลนั้น (criminal lifestyle)³⁷

(a) the date on which the defendant was convicted of the offence concerned, or

(b) if there are two or more offences and the convictions were on different dates, the date

³⁷ Section 76 Conduct and benefit

(1) Criminal conduct is conduct which—

(a) constitutes an offence in England and Wales, or

(b) would constitute such an offence if it occurred in England and Wales.

(2) General criminal conduct of the defendant is all his criminal conduct, and it is immaterial—

(a) whether conduct occurred before or after the passing of this Act;

(b) whether property constituting a benefit from conduct was obtained before or after the passing of this Act.

(3) Particular criminal conduct of the defendant is all his criminal conduct which falls within the following paragraphs—

(a) conduct which constitutes the offence or offences concerned;

กล่าวโดยสรุปว่ากระบวนการริบทรัพย์สินด้วยวิธีการดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน
ดังนี้³⁸

1. ศาลต้องพิจารณาว่าผลประโยชน์ที่จำเลยได้จากการกระทำความผิดนั้นมีจำนวน
มากน้อยเพียงใด อัยการมีภาระการพิสูจน์ว่าผู้กระทำความผิดได้ผลประโยชน์จากการกระทำ
ความผิด เป็นจำนวนเท่าใดโดยอาศัยมาตรฐานความเป็นไปได้ได้อย่างได้สัดส่วนทางแพ่ง (civil
standard the balance of probabilities)³⁹

(b) conduct which constitutes offences of which he was convicted in the
same proceedings as those in which he was convicted of the offence or offences
concerned;

(c) conduct which constitutes offences which the court will be taking into
consideration in deciding his sentence for the offence or offences concerned.

(4) A person benefits from conduct if he obtains property as a result of or in
connection with the conduct.

(5) If a person obtains a pecuniary advantage as a result of or in connection
with conduct, he is to be taken to obtain as a result of or in connection with the conduct
a sum of money equal to the value of the pecuniary advantage.

(6) References to property or a pecuniary advantage obtained in connection
with conduct include references to property or a pecuniary advantage obtained both in
that connection and some other.

(7) If a person benefits from conduct his benefit is the value of the property
obtained.

³⁸ Torsak Buranaruangrote, "The control of money laundering in emerging
economies: the case study of Thailand," pp.119-120.

³⁹ section 6 (7) The court must decide any question arising under subsection
(4) or (5) on a balance of probabilities

section 6 (4) The court must proceed as follows—

2. ต้องคิดคำนวณกะประมาณจำนวนผลประโยชน์ที่ต้องติดตามเรียกคืนจากผู้กระทำความผิด (it calculates the recoverable amount) ⁴⁰

(a) it must decide whether the defendant has a criminal lifestyle;

(b) if it decides that he has a criminal lifestyle it must decide whether he has benefited from his general criminal conduct;

(c) if it decides that he does not have a criminal lifestyle it must decide whether he has benefited from his particular criminal conduct.

section 6 (5) If the court decides under subsection (4)(b) or (c) that the defendant has benefited from the conduct referred to it must—

(a) decide the recoverable amount, and

(b) make an order (a confiscation order) requiring him to pay that amount.

⁴⁰ Section 7 Recoverable amount

(1) The recoverable amount for the purposes of section 6 is an amount equal to the defendant's benefit from the conduct concerned.

(2) But if the defendant shows that the available amount is less than that benefit the recoverable amount is—

(a) the available amount, or

(b) a nominal amount, if the available amount is nil.

(3) But if section 6(6) applies the recoverable amount is such amount as—

(a) the court believes is just, but

(b) does not exceed the amount found under subsection (1) or (2) (as the case may be).

(4) In calculating the defendant's benefit from the conduct concerned for the purposes of subsection (1), any property in respect of which—

3.ศาลออกคำสั่งให้จำเลยชดใช้ตามจำนวนที่คิดคำนวณได้ เป็นจำนวนเท่ากับผลประโยชน์ที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือตามจำนวนเท่าที่สามารถติดตามเรียกร้องคืนได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นจำนวนที่น้อยกว่าผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิด โดย Section 9⁴¹ The Proceeds of crime Act 2002 ได้ให้คำจำกัดความของจำนวนผลประโยชน์ทรัพย์สินของ

(a) a recovery order is in force under section 266, or

(b) a forfeiture order is in force under section 298(2), must be ignored.

(5) If the court decides the available amount, it must include in the confiscation order a statement of its findings as to the matters relevant for deciding that amount.

⁴¹ Section 9 Available amount

(1) For the purposes of deciding the recoverable amount, the available amount is the aggregate of—

(a) the total of the values (at the time the confiscation order is made) of all the free property then held by the defendant minus the total amount payable in pursuance of obligations which then have priority, and

(b) the total of the values (at that time) of all tainted gifts.

(2) An obligation has priority if it is an obligation of the defendant—

(a) to pay an amount due in respect of a fine or other order of a court which was imposed or made on conviction of an offence and at any time before the time the confiscation order is made, or

(b) to pay a sum which would be included among the preferential debts if the defendant's bankruptcy had commenced on the date of the confiscation order or his winding up had been ordered on that date.

(3) "Preferential debts" has the meaning given by section 386 of the Insolvency Act 1986 (c. 45).

จำนวนทั้งหมด คือ จำนวนหนี้บริมสิทธิจำนวนที่น้อยที่สุดบวกด้วยความเสียหายทั้งหมดที่ได้รับ (defines the available amount as the values of all the property of the defender, minus the amount of certain priority obligations, plus the values of all tainted gifts)

(ข) ประเทศเดนมาร์ก ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดอาญาหรือจำนวนเงินที่เท่ากับผลประโยชน์ที่ได้มาจากการกระทำความผิด รัฐสามารถดำเนินการริบได้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน และถ้าไม่มีข้อมูลที่เป็นเพียงพอ ในการออกคำสั่งกำหนดปริมาณของจำนวนเงินได้ แต่เป็นจำนวนที่เชื่อได้ว่ามีความเกี่ยวข้องถึงประโยชน์ที่ได้รับมาจากการกระทำความผิดอาญา รัฐก็สามารถริบได้ และการริบทรัพย์สินไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วนจะทำได้ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุก 6 ปี ขึ้นไป กรณีเช่นนี้ก็จะผลักภาระการพิสูจน์แก่จำเลย โดยพิสูจน์ให้เห็นว่าผลประโยชน์นั้นมีแหล่งที่มาโดยชอบด้วยกฎหมาย การริบทรัพย์สินตามผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดอนุญาตให้ทำได้

(ค) ประเทศเยอรมนี การริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) จะใช้ได้ต่อเมื่อการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดโดยเฉพาะเจาะจงไม่สามารถทำได้ กรณีศาลจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินตามจำนวนเงินที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิด

(ง) ประเทศฝรั่งเศส การริบทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด และการริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) ได้บัญญัติไว้เป็นหลักทั่วไป ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญาว่า เมื่อไม่สามารถยึดทรัพย์สินได้หรือไม่สามารถติดตามยึดทรัพย์สินนั้นได้เป็นเวลานาน กระบวนการริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) ก็จะนำมาใช้บังคับประกอบ นอกจากนี้กฎหมายฝรั่งเศสยังบัญญัติการริบทรัพย์สินจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงินทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด ในกรณีแรกนี้เป็นการริบทรัพย์สินต่างหากจากการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด การริบทรัพย์สินของจำเลยทั้งหมดหรือบางส่วนสามารถกำหนดให้การริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) มาเป็นการลงโทษเสริมหากไม่สามารถดำเนินการตามริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดโดยตรง

(จ) ประเทศเนเธอร์แลนด์ นอกจากการริบทรัพย์สินตามระบบการริบทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจง Confiscation of objects ซึ่งโทษริบทรัพย์สินสามารถแยกออกจากการกำหนดโทษแล้วนั้น ในประมวลกฎหมายอาญาได้อนุญาตให้ รัฐคำนวณกำหนดจำนวนเงิน (Value

Confiscation) ที่จำเลยจะต้องชดเชยแก่รัฐ แยกออกจากคำพิพากษา ในกรณีอื่นเนื่องมาจากบุคคลนั้นได้รับทรัพย์สินมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้พิพากษามีหน้าที่ประเมินมูลค่าราคาทรัพย์สินที่จะกำหนดจำนวนเงินที่จำเลยต้องชำระแก่รัฐ เพื่อดำเนินการริบทรัพย์สินต่อไป

ดังนั้นสถานะของโทษการริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำ ความผิดอาญา (Value Confiscation) ตามที่ปรากฏตามกฎหมายภายในของประเทศในภาคพื้นยุโรป ส่วนใหญ่จะนำมาใช้ก็ต่อเมื่อวิธีการริบทรัพย์สินอันทรัพย์สินที่จะถูกริบนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา (Property Confiscation) ซึ่งเป็นโทษหรือมาตรการริบทรัพย์สินหลักอันเป็นพื้นฐานตามระบบกฎหมายอาญา ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างสัมฤทธิ์ผล กล่าวคือหากไม่สามารถติดตามทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิด และหมายความว่าความรวมทั้งกรณีที่ไม่สามารถระบุทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจงของผู้กระทำความผิดว่าทรัพย์สินสิ่งใดเป็นทรัพย์สินที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิด หรือกล่าวได้ว่าทรัพย์สินสิ่งใดเป็นทรัพย์สินที่สกปรกหรือมีส่วนเกี่ยวข้องของความสกปรกหรือไม่นั่นเอง วิธีการริบทรัพย์สินที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์อันเป็นผลได้จากการกระทำความผิดอาญา (Value Confiscation) ก็จะถูกนำมาใช้ประกอบกับวิธีการริบทรัพย์สินอันทรัพย์สินที่จะถูกริบนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา (Property Confiscation) ด้วยความสอดคล้องต้องกัน เสมือนเป็นมาตรการเสริมประสิทธิภาพของกันและกัน เพื่อต้องการให้ผู้กระทำความผิดสูญเสียทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด ทั้งยังคุ้มครองป้องกันสังคมมิให้ทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นแหล่งเงินทุนสนับสนุนการกระทำความผิดหรือนำกลับมาใช้ในการกระทำความผิดอีก และยังเป็นกระบวนการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนน้อยกว่ากระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง เพราะเป็นการลงโทษด้วยวิธีการริบทรัพย์สินภายหลังผู้กระทำความผิดถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดอาญา